

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

כ"א.

עין משפט נר מצוה

בז א ב מ"י פ"י מ"ג
מלה ה"ג סגמ ע"ן
יט טו"ש"ע א"ח ס"י קטו
ספ"ק ה'
בז א ג ד ה ו ז ח ט י
ה"ג א ד טמג ט"ז
טו"ש"ע א"ח ס"מ ק"י ספ"ק
ה'
בז ו מ"י פ"י ט"ז ט"ח
סגמ ט"ז טו"ש"ע א"ח
ס"י ק"ד ספ"ק ה'
ג ד ו מ"י ט"ז ט"ח ט"ט
ט"ז טו"ש"ע א"ח ס"מ ק"י
לד ספ"ק ה'
בז ט מ"י ט"ז ט"ח ט"ט
ט"ז טו"ש"ע א"ח ס"מ ק"י
ק"ד ספ"ק ה':

רבינו הנאל

הני עשרים וארבע
הדעותא נכד מי אמר ר'
חלבו כנגד כ"ד רנות
שארם שלמה בשעה
שהכניס ארון לבית קדשי
הקדשים. ירושלמי: כ"ד
תנינן כנגד כ"ד עממי
שכחוב בפרשת שלמה רנה
תפלה תתנו. מאי מעין
שמונה עשרה רב אמר
מעין כל ברכה וברכה.
פירוש. מוכרז שלש
ראשונות סכדון ואומר
ברכה רביעית חנוני מאתך
דעה בינה והשכל באי חנון
הדעת. והחזירנו בתשובה
שלמה לפניך. באי הרצנה
בתשובה. מחל לנו מלכוכי
פשיענו באי חנון המרבה
לסלוח. גוזאלנו הנהיה למען
שקר באי גוזאל ישראל.
הדעה הרואה שלמה לכל
מבוטחי באי רופא חולי
כמו ישראל. וברך שנתנו
עמי ישראל. באי מברך
השנים. וקצבנו יחד מארבע
נפשות הארץ באי מקבץ
דחי עמו ישראל. מלך
עליו אתה ה' לבודך בחסד
וברחמים וצדקתך בשפט
באי מלך אורב צדקה
ומשפט. את המינים ואת
מלכותך דודן במהרה
ותעקר תשבר ותמגר ותכניע
אויבנו במהרה כמינו באי
שובר אויבים ומכניע דים.
ועל כל הבוטים כך יהמו
רחמיך ושל חלקי עמך
באי משען ומבטח
ישועה. בנה ירושלים
במהרה וכסא דוד לתוכה
תבין באי בנה ירושלים.
אחרונות חקנן. בשמואל
הרושע באי צמחית קרן
ישועה. קבל בחמים את
תפלתנו באי שומע
תפלה. ויאמר שלש
אחרונות חקנן. פי אומר
שלש ברכות הראשונות
חקנן ומתחיל הבינו.
הבינו ה' אלקינו לדעת
דרכך. מול לבבנו לשבוע
לידתך. סלה ה' לנו להיות
גאולים. וחקנן מצדקים
ודשנו בנאות ארץ.
ונפרצים מארבע חקנן.
והתועים השב צדק ומשפט.
ועל הרשעים נתן ידך.
וצדיקים שמחו בבנין עירך
ובתיקון היכל ובצמיחת
קרן לדוד ובכד עריכת נר
לבן ישי משיחך. טרם נקרא
תענה באי שומע תפלה.
[ושלש אחרונות חקנן].
ירושלמי: את תנא תני
שבט מעין י"ח. ואת תנא
תני י"ח מעין י"ח. מאן דתני
זיין מעין י"ח סמייל ליה
לשמואל. ג' ראשונות וגי'
אחרונות הרי ג'. והבינו
ברכה אחת שחכם בה
באי שומע תפלה הרי ג'
מעין י"ח. מאן דתני י"ח
מעין י"ח סמייל ליה לרב
שלמה חתימה מעין כל
ברכה וברכה כאשר פירשנו

לייץ ע"ה אביי אמאן דמצלי הבינו. והכי ק"ל ויש ספרים
דמסיק ה"מ בנתא אצל דצדך שרי דמשמע דמילמין (א)
גבי רבי יוסי וכו':
ונברכה בהבינו. והא דלמרינן צ"ק דדה (דף ה:) כל השנה
כולה מתפלל אדם י"ח חוץ ממוצאי
יה"כ מפני טורח צבור מפני התענית
וי"א שמתפללים י"ח שלימות מפני
ש"ל הדלה בחונן הדעת ותימה
אמאי לא פריך וכללה דבדינו
וי"ל דלא דמי דהסס כל השנה כולה
מתפלל י"ח ואין לנו להקשות וכללה
מכלל כדי לשנות המנהג של כל השנה
אצל הכה שכל השנה מתפלל הבינו
פריך שפיר למה לי לשנות המנהג
בשזיל אתה מוננתו וכללה דבדינו:
מפני שיבול לאומרה בשו"ת.

דלחמך [לנקני לה]. ע"ה
דף ה:) שאל אדם לרבי צו"ת ודוקא
לרבי כגון שיש לו חולה צמך צימו או
שכריך שדכו מים דהוא מעין תפלה
וכן שאלה אצל הכה הכרה והדלה ושאר
שצחיס אסור שאינה מעין שו"ת
ונראה שכל האומר צרוך אתה ה'
שו"ת אחר ספסי דברי תחנונים
מיושב מנונה כדלמרי' (מגילה דף יח.)
מאלך ואלך אסור לספר צבטע
של מקום כלומר להספיק ברכות על
אלו ואפילו אם צא להתפלל שמה
עשרה עוד פעם אחרת אסור
שנראה כמספיק על הברכות והא
דלמך לעיל (דף ה:) ולואי שיתפלל
אדם כל היום (ו) היינו דוקא ספק
התפלל אצל דלוי אוקמינן לעיל
שפוסק אפי' בצמטע ברכה כשמואל
בפרק מי שמתו (סס) ומה ששליט
צבור שונה צהן היינו להוליא רביס
ידי חובתן ומה שמתפלל צלחט היינו
כדי להסירי תפלתו כדמוקינן בפרק
צמרא לר"ה (דף נד):
הא

אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה
וברכה ושמואל אמר הבינו ה' אלהינו לדעת דרכך ומול את לבבנו ליראתך
ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשנו בנאות ארץ ונפוצותינו
מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידך וישמחו
צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד ועבדך ובעריכת נר
לבן ישי משיחך טרם נקרא [א] אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה לייץ
ע"ה אביי אמאן דמצלי הבינו אמר רב נחמן אמר שמואל הכל השנה
כולה מתפלל אדם הבינו חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים מפני
שצריך לומר הברכה בחונן הדעת מתקף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה
רביעית בפני עצמה מי לא תנן ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה
כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה
מתקף לה מר זוטרא ונכללה מכלל תשסרי לא תקון הכא נמי שבע תקון תמני לא תקון
בר אביי הכל השנה כולה מתפלל אדם הבינו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת
השנים מתקף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשנו בנאות ארץ ותן מל ומטר אתי לאטרודי אי הכי
הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון
דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה
ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול
לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס טעה שאני:
גופא א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה
בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו
מפני שיכול לאומרה על הכוס מיתיבי (ט) טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו
שאלה וברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס
ל"ק הא ביחיד הא בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע
תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא אידי ואידי ביחיד ול"ק הא דאדכר קודם שומע תפלה
הא

והשקוף. חשב לזכור אותה. לשון סוכה כדממרגמינן וישקוף ואסתמי
(בראשית יט): **רשע מעיקרו.** ושז מרשעמו פעמים שחור ונעשה
רשע: הוא ינאי. שנינו צדיקושי (פ"ג דף טו.) שהרג חכמי ישראל:
ינאי רשע מעיקרו. ונעשה לדיק וחזר לרשעמו: **דאסחיל נה.**
התחיל לאומרה וטעה בצמטעיה:
לא טנו. הא דלמך רב יהודה מעלין
איתו: **שבעה קולות.** בזממור קול ה'
על המים (תהלים טט): **שאתה חנה.**
בפרשת עץ לבי (ש"ע ג): **כ"ד רננות.**
בפרשת ויעמוד שלמה (מלכים א ה)
רנה תפלה תחנה כלהון כ"ד איכא:
ציומא דרחמי. שהוצרך לצקס רחמים
שדבוקו עשרים זה צוה ולא היו
מניחין להכניס ארון לבית קדשי
הקדשים כדלמרי' בזממור קטן (דף
ט): **מעין כל צרכה.** אומר צקולר
ומצרך על כל אחת ואחת: **הבינו.**
ואינו מצרך אלא שומע תפלה בכל
הברכות שבין שלש ראשונות לשלש
אחרונות. הבינו כנגד אתה חונן
ומול את לבבנו כנגד השיבו לפלות
לנו כנגד סלח לנו להיות גאולים כנגד
גולה וכן כולם: **בנאות ארץ.** לשון
נה כמו בנאות דשא ירביני (תהלים
נג) והוא כנגד צרכה השנים:
והתועים על דפתך. והעוזרים על
דצריך: **ישפטו.** כנגד דקה ומשפט.
לשון אחר והתועים במשפט על דעתך
ישפטו השיס לנמדס לפסוק כדצריך
וכן עיקר נראה לי וכן צ"ה: **לייץ**
עלה אציי. לפי שמדלג הברכות וכוללן
בצרכה אחת: **כל השנה מי עבדינן**
כרבי עקיבא. כלומר כשאלנו מתפללין
י"ח שלמות מי עבדינן כר' עקיבא
לומר צרכה רביעית בפני עצמה
השתא כשמתפללין הבינו נעביד
כותיה: **שבע סקון.** שלש ראשונות
ושלש אחרונות והבינו: **ונכללה.**
הבדלה: **מכלל.** צמך הבינו כדך
שהוא כוללה בחונן הדעת ויאמר
הבינו ה' אלהינו המנדל צין קדש
לחול לדעת דרכיך: **לאטרודי.**
לנעות: **צמחית.** התפלה יכול אדם
לכוין דעתו יותר מן האמצע: **גבורות**
גשמים. הזכרה בעלמא היא לפיכך
מחזירין אותו שאינה תפלה שיכול
לאומרה בשומע תפלה: **ציומא.** מחזירין
איתו: **צבור.** יחד המתפלל עם הצבור:
דאדכר קודם ש"ח. אין מחזירין
איתו שיכול לאומרה בשומע תפלה:
תחנונים

הנהגות הב"ח
(א) תוב' ד"ה לייץ וכו'
ממילמין. לייץ נכד צ"ק דף
ג' וע"ש צמך ג' ד"ה ה'
ל' (ג) ד"ה מפני וכו' היינו
דוקא בספק התפלל אצל
בודאי התפלל אוקמינן:
הנהגות הגר"א
[א] ברם נקלה אתה מענה.
ג' כי אתה עונה בכל כו'.
ג' ר"ה ואלש ועיין
רמב"ם:
מוסף רש"י
גמירי. מסורת מאמטו
פסחים (ב): מסורת כ"ד
מרכותו (פסחים ח). בראש
השנה נפקדה שרה הרל
וחנה. כל זכונים לנודה
ונמנו עליהם היינו ר"ה
יא. ובע"ז יבנות ס"ד. כ"ד
ורגנות. רנה תפלה מתה
מכונים תפלה שלמה על
כ"ה. ויא' כ"ד צרכות
דמעמית. ולא נהיה שבת
אומרה ברכה רביעית
בפני עצמה. להבדלה
במואל צמחית ואפי סללה
צמון הדעת (נדה ח).

למעלה. וסוגיא דשמעאל הרשא. מיהו חזינן דנהוג לילצוי כי הא דרב בתפלת המנהג בעידנא דמפרה. ולא חזינן רבנן קשישיא דהוה מחו בדייהו. ש"מ דהלכתא כותיה דרב. לייץ ע"ה אביי אמאן דמצלי הבינו. ויש ספרים דלייץ ע"ה אביי אמאן דמצלי הבינו. שי מי שאמר לכל מאן דאפשי ליה. אבל מאן דטריד או ברוך לא לייץ אביי. אמר ר' תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים וכו'. ירושלמי: אמר ר' זעירא בשם ר' תנחום. היה עומד בגשם והזכיר של גשם מחזירין אותו. בטל והזכיר של גשם מחזירין אותו. והתניא בטל וברוחות לא חיבבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מוכיז. לא דאמי ההוא דמיקל לההוא דלא מצלי ולא מיקל. בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו. והתניא אל שאל בברכת השנים או שלא אמר גבורות גשמים מחזירין אותו. בההוא דלא אידכר טל ולא מטר.